

Rakonczás Szilvia**A szakfelügyelet keretében
(Érzelmektől nem mentes összegzés)****A régmúlt**

A nyolcvanas évek közepén, pályám kezdetén, alig öt éves iskolai könyvtárosi gyakorlattal szakfelügyelővé lettem. Egykori tanárom, iskolai könyvtárosom biztatására mertem vállalni a számomra akkor még teljesíthetetlennek ítélt feladatot. Csak az iránta érzett feltétlen bizalom mondatott velem igent a felkérésre, no meg a biztonságérzet, hogy vele együtt tervezhetek, dolgozhatok. Szakfelügyelői munkám jelentős részét az adta, hogy kétheti öt alkalommal a megye iskolai könyvtárait látogattam. Volt előre elkészített havi tervem, melynek alapja az éves iskolai statisztikákban leadott könyvtári adathalmaz volt. Többnyire olyan könyvtárakba kellett mennem, ahol az adatok túl keveset, vagy túl sokat mutattak. Jelentéseket is írtam minden alkalommal. Emlékeimben azok a könyvtárak élnek ma is élénken, ahol több napot is eltöltöttem – munkával. Raktári rendet alakítottunk ki, selejteztünk, katalógust építettünk. Amire szükség volt.

Néhány év múlva a szakfelügyelőből szaktanácsadóvá váltam. A korábbi munkám annyiban változott csak meg, hogy valamivel több képzésre, tréningre jártam, továbbképzéseket is szerveztem, de az iskolákban töltött idő nagy részében továbbra is a tevőleges munkára volt szükség. Idővel kevesebb lett az utazós napom, majd a szaktanácsadóra sem volt már igény. Úgy tapasztaltam, hogy nem a könyvtárostanárok változtak meg. A kollégák továbbra is kértek telefonos segítséget, személyes szakmai beszélgetéseket kezdeményeztek. Nem mindenki értette, miért nem mehetek, ha hívnak, mások pedig öt év elteltével sem vették észre, hogy időközben szünetelt a szaktanácsadás, hogy már régen nincs a hagyományos értelemben vett szakfelügyelet. Azt tudták, hogy segítségre van szükségük. Szakmai segítségre és jogszabályismeretre, külső kontrollra, a jó helyzetben lévőknak megerősítésre, a mostoha körülmények között dolgozóknak pedig olyan segítőre, aki tájékoztatást, feladatot ad az intézményvezetésnek, a fenntartónak is, ha kell.

A közelmúlt

Van közoktatási szakértői igazolványom, ami iskolai könyvtári szakterületre szól, megbízás alapján 2009-ig jogosít szakértői feladatok ellátására a közoktatási intézményekben. Másik szakértői tevékenységre jogosító engedélyem az iskolai könyvtárak, illetve a könyvtári tevékenység szakterületen is enged működni. A könyvtári szakfelügyeletről szóló 14/2001 NKÖM rendeletnek megfelelően szakfelügyeleti vizsgálatban vehetek részt. Néhány éve újra szakfelügyelő lehetek.

Az Oktatási Minisztérium SZAK 2004 pályázati kiírásának megjelenésekor, a várható vizsgálatokra készülve több megyei szintű tájékoztatót, műhelybeszél-

getést szerveztem, ahol a téma a szakfelügyelet volt, a cél a felkészülés, hiánypótlás, tájékoztatás, az eredmény pedig több, felfrissített szakmai ismerettel hazatérő könyvtárostanárrá lett. A rendezvényeken résztvevő könyvtárostánárok közvetlen célja az volt, hogy ne maradjon szégyenben az iskola egy országos megmérettetésben. A könyvtáros kollégák attól tartottak, hogy nem elégséges a szakmai felkészültségük, nem megfelelő a végzettségük, hogy nem elegendő az állományuk, vagy nem az előírások szerint működtetik a könyvtárt. Az anyagi megszorítások ellenére az intézményvezetők a felkészítő tréningekre nemcsak engedték, de küldték is a könyvtárostánárokat. Remélték, hogy a tájékoztatók után még időben felkészülhetnek, pótolhatják az elmaradásokat. (Volt persze olyan iskola is szép számmal, ahová nem jutott el a hír, hogy hamarosan megmérettetik a könyvtár, az iskola.) Az igazi eredmény pedig a jobb ellátás lett a tanuló és tanár számára egyaránt.

Később a pályázati támogatásnak köszönhetően olyan iskolai könyvtári szakmai vizsgálatnak lehettem részese, melyet szakfelügyeleti vizsgálat is kísért. Az iskolában folyó könyvtár-pedagógiai tevékenységet és a könyvtárakra vonatkozó törvényi előírások érvényesülését ellenőriztem. Szűkebb környezetem, megyém határain kívül, szélesebb körben szerezhettem tapasztalatokat.

A következő évben szakmai ellenőrzés nélküli szakfelügyeleti vizsgálatban is részt vettem, ami azt jelentette, hogy a vizsgálat végén csak a törvényi előírások teljesülését rögzítettem jegyzőkönyvben. Nem kérdezhettem sem a könyvtárost, sem az intézményvezetőt a könyvtárban zajló tartalmi munkáról, csak a könyvtári szakmai tevékenységről szóló jogszabályok érvényesüléséről (pl. a könyvtárostánár alkalmazásának körülményeiről, a technikai eszközök meglétéről, az állományellenőrzésről stb.), valamint a könyvtári rendszerben való részvételről, a dokumentumok védelméről, nyilvántartásáról. Nem kérdeztem, de a dokumentumok és a könyvtár válaszolt. A könyvtáros akkor is a működésről beszélt, ha a leltárkönyvet vagy a selejtezési jegyzőkönyvet elemezzük. Lehetetlen szigorúan csak a jogszabályi vonatkozásokról beszélni!

A két vizsgálat kereti között négy megye húsz intézményében (nyolc általános iskolában, tizenkét középiskolában) fordultam meg. Pest megyei kistélepülések iskoláit és vidéki megyeszékhelyi gimnáziumokat is megismerhettem. Öt helyre csak szakfelügyeleti céllal mentem.

A szakfelügyeleti vizsgálataim mérlege a következő. A meglátogatott húsz intézményből egy iskolában örömmel vették, hogy távozom. Hat iskolában csak a könyvtáros örült annak, hogy jártam náluk. Tizenhárom intézményben pedig az intézményvezető és a könyvtáros is hasznosnak ítélte a vizsgálatot.

Ha a két év alatt szerzett tapasztalataimról most is olyan típusú jegyzőkönyvet kellene készítenem, mint húsz évvel ezelőtt, akkor a néhány soros elismerést az alábbi gondolatok követnék.

Javaslatok az iskolai könyvtárt működtető intézmények számára:

- Az iskola alapító okiratában az alapfeladatok között kell szerepeltetni az iskolai könyvtári tevékenységet.
- Szükséges az iskolai könyvtári területre is kidolgozni a teljesítménymutatókat.

- Módosítani, aktualizálni kell az iskolai könyvtár működését szabályozó helyi dokumentumokat.
- Képzések, továbbképzések keretében kell a könyvtárostanárok szakmai ismereteit bővíteni.
- Ismerjék meg, használják az ODR-szolgáltatásait!
- Bővíteni kell az elektronikus dokumentumok számát, a használatukhoz szükséges eszközöket a könyvtárban kell elhelyezni.
- A könyvtári nyilvántartásokat elektronikus formában kell tárolni.

Javaslatok az iskolai könyvtári működés feltételeit megteremtő hivatalok, intézmények számára:

- Útmutatók, dokumentumminták, teljesítménymutatók kidolgozásával kell segíteni az iskolai könyvtári munka szervezését.
- Képzéseket, tanfolyamokat kell szervezni a könyvtárostanárok számára, hogy tájékozottak legyenek az elektronikus információszerzés lehetőségeiről.

Javaslatok a vizsgálatot szervező intézmények számára:

- Minden vizsgálatot kövessen utóvizsgálat!
- A két vizsgálati típus csak együtt érheti el a célt, a hatékony működtetést, ezért a szakfelügyeleti vizsgálatokat szakmai ellenőrzéssel együtt célszerű elvégezni!

A jelen

Az én megyémben már évek óta nincs szaktanácsadó, csak tanácsot váró, igaz az is egyre kevesebb. Van bőven könyvtárhasználó! Ha a regényt olvasó diákok száma – sajnos – nem is szaporodik, a könyvtári szolgáltatást igénylőké igen! A családokban kevesebb jut könyvre, folyóiratra, tankönyvre. Sok ugyan az internetet otthon használó diák, de egyre nagyobb az igény a könyvtárostanárra ilyen irányú szakértelmére is.

Az iskolákban nem csak divat a projektpedagógiáról, kompetencia alapú oktatásról beszélni. Szükségszerű a hagyományostól eltérő módszerek elterjedése, ez az elméleti és gyakorlati szakemberek számára is egyértelmű. Szakmai tanulmányokban, ajánlásokban is egyre több helyen olvassuk a kulcsszavakat: esélyegyenlőség, információk kezelésének képessége, széles körű műveltség, ismeretszerzési kompetencia. Abban is egyetértünk valamennyien, hogy ez a folyamat pedagógiai szakkönyvtár, iskolai könyvtár nélkül nem lehetséges. Sok még a lelkiismeretes, tettekre kész könyvtárostanárra is, aki erőn felül is igényt kelt, szolgáltat, tanárt, diákot, szülőt egyaránt szolgál.

A jövő

Bízom benne, hogy a 2009-ben lejáró szakértői igazolványomat még meghosszabbíthatom, hogy lesz még szakfelügyelői megbízásom, hogy kapok még híreket a kollégáktól, amelyben örömmel újságolják, hogy a vizsgálat eredményeként könyvvvel, eszközzel, könyvtárossal, elismeréssel gyarapodott az intézmény.